

POZOROVÁNÍ KVALITY PEDAGOGICKÝCH INTERAKCÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE POMOCÍ STANDARDIZOVANÉHO NÁSTROJE CLASS PRE-K

OBSERVING OF THE QUALITY OF PEDAGOGICAL INTERACTIONS IN PRESCHOOL USING A STANDARDIZED CLASS PRE-K INSTRUMENT

Ondřej Koželuh^{1,2}, Eva Koželuhová¹, David Greger²

1 Fakulta pedagogická, Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň

2 Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

Příspěvek se zaměřuje na ověření možnosti využití standardizovaného nástroje pro měření kvality pedagogických interakcí Classroom Assessment Scoring System (CLASS) Pre-K v českém kontextu. Ověření je založeno na kombinaci srovnávací obsahové analýzy a pilotního strukturovaného pozorování. Obsahová kompatibilita nástroje byla posuzována porovnáním domén a dimenzí CLASS s cíli Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Praktická použitelnost byla ověřena při kódování videozáznamů vzdělávacích činností v deseti třídách mateřských škol (N=10), včetně posouzení shody tří hodnotitelů. Výsledky ukazují vysokou obsahovou kompatibilitu nástroje a střední až vysokou reliabilitu hodnocení. Deskriptivní analýza dále ukázala rozdíly mezi doménami, s nejvyššími hodnotami v emoční podpoře a nejnižšími v podpoře učení. Příspěvek potvrzuje použitelnost nástroje CLASS Pre-K v českém kontextu.

Klíčová slova: *CLASS Pre-K; pedagogická interakce; mateřská škola; měření kvality; předškolní vzdělávání*

Abstract

The contribution focuses on examining the feasibility of using the standardized instrument for measuring the quality of pedagogical interactions, the Classroom Assessment Scoring System (CLASS) Pre-K, in the Czech context. The examination is based on a combination of comparative content analysis and pilot structured observation. Content compatibility was assessed by comparing the domains and dimensions of CLASS with the objectives of the Czech Framework Educational Programme for Preschool Education. Practical applicability was

examined through the coding of video-recorded educational activities in ten preschool classrooms (N = 10), including an assessment of inter-rater agreement among three raters. The results indicate high content compatibility of the tool and moderate to high reliability of ratings. Descriptive analysis further revealed differences across domains, with the highest scores in Emotional Support and the lowest in Instructional Support. The contribution confirms the applicability of the CLASS Pre-K tool in the Czech context.

Keywords: *CLASS Pre-K; pedagogical interaction; preschool; measuring of quality; preschool education*

1 ÚVOD

Kvalita vzdělávání je stále častěji spojována s kvalitou pedagogických interakcí a procesů, které se odehrávají v každodenní výuce. Výzkumy ukazují, že právě procesní kvalita má zásadní význam pro učení a rozvoj dětí, často větší než samotné strukturální podmínky vzdělávání (Hamre et al., 2014). To zvyšuje potřebu spolehlivých, teoreticky ukotvených nástrojů umožňujících systematicky zachytit kvalitu interakcí. Cílem příspěvku je představit a diskutovat možnosti využití standardizovaného pozorovacího nástroje CLASS Pre-K.

2 TEORIE

Pedagogická interakce představuje dynamické, obousměrné působení mezi učitelem a dítětem a je klíčovým mechanismem učení a vývoje (Downer et al., 2010). Výzkumy ukazují, že kvalita každodenních interakcí a sociální klima třídy významně souvisejí se socio-emočním i kognitivním rozvojem dětí. Interakční teorie, vycházející z teorie attachmentu a sociálního konstruktivismu, chápe učení jako výsledek opakovaných transakcí mezi dítětem a jeho sociálním prostředím (Hamre et al., 2014). Klíčovým konstruktem pedagogické interakce je responzivita učitele, která prostupuje emoční, organizační i kognitivní podporu dítěte (Hamre et al., 2014). Toto pojetí tvoří teoretické východisko nástroje Classroom Assessment Scoring System (CLASS), jenž operacionalizuje kvalitu interakcí v doménách emoční podpory, řízení třídy a podpory učení (Pianta et al., 2008).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Příspěvek vychází z pilotního šetření zaměřeného na ověření použitelnosti nástroje CLASS Pre-K v českých mateřských školách. Metodologicky kombinuje obsahovou analýzu kurikulárního dokumentu a strukturované pozorování vzdělávacích činností. Obsahovou analýzou byla posuzována shoda domén a dimenzí nástroje CLASS Pre-K s cíli Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, přičemž analytické kategorie byly deduktivně odvozeny z manuálu nástroje a aplikovány na manifestní i latentní obsah dokumentu (Kuckartz & Rädiker, 2023). Druhou část šetření tvořilo strukturované pozorování a analýza videozáznamů vzdělávacích činností v deseti třídách mateřských škol. V každé třídě byly pořízeny čtyři dvacetiminutové záznamy zahrnující různé typy činností, které byly kódovány pomocí sedmibodových škál nástroje CLASS Pre-K. Součástí pilotáže bylo ověření shody tří hodnotitelů po předchozím tréninku a kalibraci.

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY

Obsahová analýza prokázala vysokou míru kompatibility nástroje CLASS Pre-K s českým kurikulem RVP PV: všechny tři domény (Emoční podpora, Řízení třídy, Podpora učení) korespondují s cíli dokumentu (LaParo et al., 2008). Nejvyšší překryv se týkal dimenzí vztahových a podpůrných (např. pozitivní klima, citlivost učitele, respekt k perspektivě dítěte), zatímco oblasti řízení třídy (např. produktivita, zvládání kázně) a kognitivní podpory byly v RVP PV častěji formulovány implicitně či cílově. Praktická použitelnost byla ověřena při kódování 40 dvacetiminutových videozáznamů z 10 tříd: shoda hodnotitelů dosáhla 83 % (doporučená hranice 78 %; Pianta et al., 2008). ICC (Three raters, average measures) vykazalo střední až vysokou shodu napříč dimenzemi (0,601–0,957), nejnižší u Kvality zpětné vazby. Deskriptivně byly nejvyšší hodnoty dosaženy v Emoční podpoře ($M = 6,63$) a Řízení třídy ($M = 6,34$), nejnižší v Podpoře učení ($M = 4,85$).

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Použitelnost nástroje CLASS Pre-K v českém prostředí se ukazuje jako vysoká a odpovídá zkušenostem z evropských validací (Penttinen et al., 2023). Zároveň se potvrzuje potřeba reflektovat kulturní specifika při interpretaci některých

dimenzí (Bihler et al., 2018), např. způsoby projevování vřelosti či tradiční organizaci dne v MŠ. Nástroj je kompatibilní i s revidovaným RVP PV, který posiluje roli dítěte, provázející roli učitele a wellbeing. Profil pilotních dat je konzistentní se zjištěními ČŠI, která popisuje velmi dobré klima, ale slabší individualizaci, formativní hodnocení a podporu myšlení dětí (ČŠI, 2024). CLASS tak umožňuje diferencovat mezi socio-emočními aspekty a podporou učení. V zahraničí je využíván i pro intervence (Hamre et al., 2014); v ČR může podpořit praxe studentů i profesní rozvoj učitelů. Plnohodnotné použití však vyžaduje čas na studium manuálu, práci s videi a kalibraci hodnotitelů.

6 LITERATURA

- Bihler, L.-M., Agache, A., Kohl, K., Willard, J. A., & Leyendecker, B. (2018). Factor analysis of the Classroom Assessment Scoring System replicates the three-domain structure and reveals no support for the bifactor model in German preschools. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1232. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01232>
- Česká školní inspekce. (2024). *Kvalita vzdělávání ve školním roce 2023/2024: Výroční zpráva*. <https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-vzdelavani-ve-skolnim-roce-2023-2024-%E2%80%93-vyr>
- Downer, J. T., Sabol, T. J., & Hamre, B. K. (2010). Teacher–child interactions in the classroom: Toward a theory of within- and cross-domain links to children’s developmental outcomes. *Early Education and Development*, 21(5), 699–723. <https://doi.org/10.1080/10409289.2010.497453>
- Hamre, B. K., Hatfield, B. E., Pianta, R. C., & Jamil, F. M. (2014). Evidence for general and domain-specific elements of teacher-child interactions: Associations with preschool children’s development. *Child Development*, 85(3), 1257–1274. <https://doi.org/10.1111/cdev.12184>
- Kuckartz, U., & Rädiker, S. (2023). *Qualitative content analysis: Methods, practice and software*. Sage.
- Penttinen, V., Pakarinen, E., von Suchodoletz, A., & Lerkkanen, M. K. (2023). The quality of teacher-child interactions and teachers’ occupational well-being in Finnish kindergartens: A person-centered approach. *Early Education and Development*, 34(7), 1506–1527. <https://doi.org/10.1080/10409289.2022.2139549>
- Pianta, R. C., La Paro, K. M., & Hamre, B. K. (2008). *Classroom Assessment Scoring System (CLASS) Manual, Pre-K*. Paul H. Brookes Publishing Company